

Inventari dels béns que En Francesc Blanch, Degà del Vallès,

posseïa a la Rectoria de Granollers

Any 1464

El document

El document és un llibre de comptes en llatí, escrit per En Francesc Blanch, degà del Vallès, que posseïa a la Rectoria de Granollers l'any 1464. El document és un llibre de comptes en llatí, escrit per En Francesc Blanch, degà del Vallès, que posseïa a la Rectoria de Granollers l'any 1464.

El llibre consisteix en un gran nombre de folis, on es detallen els béns que posseïa En Francesc Blanch a la Rectoria de Granollers l'any 1464. El llibre consisteix en un gran nombre de folis, on es detallen els béns que posseïa En Francesc Blanch a la Rectoria de Granollers l'any 1464.

El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers. El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers.

El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers. El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers.

Margarita Tintó i Sala

Maig 1979

El document és un llibre de comptes en llatí, escrit per En Francesc Blanch, degà del Vallès, que posseïa a la Rectoria de Granollers l'any 1464. El document és un llibre de comptes en llatí, escrit per En Francesc Blanch, degà del Vallès, que posseïa a la Rectoria de Granollers l'any 1464.

El llibre consisteix en un gran nombre de folis, on es detallen els béns que posseïa En Francesc Blanch a la Rectoria de Granollers l'any 1464. El llibre consisteix en un gran nombre de folis, on es detallen els béns que posseïa En Francesc Blanch a la Rectoria de Granollers l'any 1464.

El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers. El llibre està escrit en llatí i és un document molt important per a la història de Granollers.

El document

A l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona es conserva un manual del notari Bartomeu Costa (1455-1467) on consta un *Inventari parcial dels llibres relictos pel doctor en drets Francesc Blanc, ardiaca del Vallès, trobats a la casa rectoral de la Vila de Granollers*, citat per Josep M. Madurell(1).

El lligall constitueix un gros volum, format per diversos plecs sense numerar, i sense cap mena d'índex, fet que en dificulta la identificació. Cal llegir cadascun dels plecs per saber de què tracten. Al darrer plec aparegué l'esmentat inventari datat el 4 de setembre del 1464. Consisteix en vuit folis escrits per totes dues cares. El paper és bastant dolent i alguns folis estan en estat molt defectuós.

Els dos primers folis donen, efectivament, una relació de peces d'indumentària i de diversos llibres que poden ser d'interès per a la cultura del moment, però que en res no fan pensar en Granollers. És en el foli 3 on trobem una notícia concreta que podem sintetitzar: béns que foren trobats en la casa de la rectoria de l'església de Granollers, on residí Francesc Blanc, doctor en drets, degà del Vallès.

L'inventari, escrit en català, fa una relació dels objectes que hi havia a la casa, després de mort el degà, amb la indicació de la cambra on eren i l'estat de conservació, la quantitat i, de vegades, la qualitat.

El document no parla de béns molt transcendents, sinó més aviat de les coses de cada dia més elementals per viure i dins de l'entorn d'una casa rural: els atuells de la cuina, els llits i les robes per poder-hi dormir, la indumentària, els ornaments litúrgics, alguns guarniments dels cavalls, eines, etc. En canvi, molt poc mobiliari.

El text ens interessa, bàsicament, per a l'estudi de la llengua. Es tracta d'un lèxic popular centrat en una terminologia de noms d'objectes d'ús domèstic, (alguns dels quals avui ja han desaparegut del tot) i demostren que ja a mitjan segle XV es denominaven de la mateixa manera que ara; sempre, però, considerant determinades variants pel que fa a la grafia, pròpies de l'època, com és ara: vacil·lació de vocals *a, e* (*patit* per *petit*; *coura* per *coure*) i *a, o* (quor-

tera per quartera), però, feta excepció d'uns comptats casos (*paellas, quarteras*), escriu els plurals femenins en *-es* (*cadires, olles, ampolles*); confusió *g, j* (*mitge* per *mitja*); la palatal *ll* inicial, gairebé sempre escrita *l* (*lance, lensols*) i si és intervocàlica sovint *-y* (*tovayola, satriys*); la *s* inicial formant grup consonàntic, líquida (*sacs, stanalles, stovalles*, però, *tovalles*), les terminacions en *-rs* apareixen moltes vegades sense la *-r* (*tellados, mitgenses, Granulles*); no hi trobem la palatal *-i* (*boxos, axugamans*, per boixos, eixugamans); ús indegut de *h* (*hun*)

Els document figura signat el 4 de setembre de l'any 1464. Pensem que pot ésser útil donar, a manera de pincellada històrica, un breu esbós de l'època i de la nostra ciutat.

L'any 1464 és, precisament, data ben significativa per a la història de les terres catalanes i per a Granollers. Fou el 21 de gener de l'any esmentat que Pere, el Conestable de Portugal, a qui els catalans oferien la Corona enfront de Joan II, desembarcava al port de Barcelona (2). Parlem d'uns anys de lluites civils, en les quals la nostra ciutat prengué part molt activa i en sofrí greus conseqüències. Granollers es posà de part del rei Pere. Rei més fet a la vida intel·lectual que no a les armes, es trobà en una situació política molt difícil; viles i ciutats anaven caient a la força de Joan, el germà d'Alfons el Magnànim. Els fets s'agreuaven per la constitució més aviat malaltissa del Conestable que el portà a una mort prematura.

L'any 1466, el 13 de maig, surt de Manresa, malalt, i s'encamina cap a Barcelona: passà per Sabadell, arriba fins a Granollers i s'hi atura. Ja no pot continuar, s'ha agreujat i a la nostra ciutat mor el 29 de juny del mateix any, suposem que a la casa aleshores propietat de Joan de Montbui i de Tagamanent coneguda ara per la del Conestable, al carrer de Sant Roc, a prop de l'antiga porta d'aquest nom. El seu cos fou traslladat a Barcelona i soterrat a l'església de Santa Maria del Mar, com ell havia volgut. La làpida encara es pot veure, si bé molt gastada.

Les lluites, però, continuaren. Granollers fou una de les darreres places del Vallès que es rendiren al rei Joan. Això succeí el 29 d'octubre de 1471; poc després el monarca atorgava la promulgació dels capítols amb la confirmació dels privilegis de la vila.

La casa

El document no especifica l'indret on estava situada la casa i només explica que era la casa de la rectoria de l'església de Granollers. Per això no podem saber si es tracta de la rectoria mateixa o, senzillament, només vol dir que hi pertanyia. No hi ha límits topogràfics i, per tant, res no podem aportar, per ara, en aquest sentit.

Ara bé, les esglésies del Vallès ja tenien, en el segle XIII, un degà dependent del bisbat, de primer en relació amb Santa Maria de Caldes. L'ofici de degà anava evidentment unit a la rectoria i comportava l'obligació de residir a la parròquia. Era el representant màxim de la diòcesi.

L'estructura urbanística de la ciutat en el segle XV devia venir centrada per l'església gòtica de Sant Esteve i inclosa en aquelles muralles obrades en el segle XIV, durant el regnat de Pere el Cerimoniós. Encara avui en podem veure fragments (corredors de Sant Cristòfol i de la Constància, especialment), amb les portes de Caldes o de Santa Anna, de Barcelona o de Sant Cristòfol, de Corró o de Santa Elisabet, de Sant Roc, i de Santa Esperança; quant al Portalet, no es troba documentat que ja estigués obert llavors. Fora muralles, l'hospital de Sant Domènec, on actualment hi ha instal·lada la Biblioteca Popular "Francesc Tarafa". Però sense la Porxada, que es construí un segle més tard, el XVI.

Sabem les cambres que la casa tenia, encara que el document no concreta si era d'una sola

planta o de més. Intenem reconstruir-la tot pensant que no devia ser gaire diferent de moltes de les cases rurals que encara es troben arreu del Vallès:

Una entrada, on es posaven els sacs de la farina, els garbells, les galledes i els ventalls de palma. Tot seguit, *la cuina*, que sol estar al costat esquerre de l'entrada, amb els diversos atuells de terra, fusta i ferro. Després el *celler*, on hi havia la pastera de fer el pa i la carn de porc que se salava, així com el vi per a l'any. *La cambra major*, en la qual dormia el degà, devia ser realment gran per les coses que es trobaren: un llit de cinc posts, una caixabanc, una tauleta per estudiar i els llibres i armament i eines, a part la roba de llit i personal. Una *cambra prop la major* que entenem que es tracta d'una antecambra i la *dels frares*, amb pocs objectes i ben austers. Recordem que per la quaresma hi havia el costum que els frares anessin a predicar per les parròquies i, per tant, calia donar-los estatge. Per això sempre hi havia una cambra preparada per als monjos transeünts.

La casa tenia també un graner. S'hi guardava el gra, els llegums, les cebes, els alls i altres productes de collites procedents de diversos delmes, entre els quals els de n'Esteve Janer, de la Roca, i d'en Blanc, de Palou.

Els béns

In posse Jacobi Mathei notari publici vile Granullariorum pro hono (rabile) rectore, die martis XXVIII mensis augusti anno a Nativitate Domini M^o. CCCC^o. LX°. IIII°.

Translatum inventari i factum de bonis venerabilis Francisci Blanc quondam decretorum doctoris dechani vallensis que inventa fuerunt in dono rectorie ecclesie ville Granullariorum ubi dictus defunctus dum vita erat sibi comes moram trahebat per Johannem Blanc patrem et manumissorem dicti defuncti et etiam ut procuratorem et actorem aliorum manumissorem ipsius quondam venerabilis Francisci Blanc cum debitis et assuetis protestationibus.

En la casa de la rectoria de la Esglesia de la dita vila de Granulles, hon habitava lo dit defunct, com hagues fet arrendament de aquella foren trobades les coses saguents:

En la entrada

Primo, un sac de molra, de IIII quarteres, ha hi dues corderes de farina.

Item, hun poal de coura, sotil.

Item, hun sac de IIII quarteras.

Item, huns axugamans.

Item, hun garbell de gerp.

Item, hun taulell de scacs e lo joc.

Item, hun ventall de palma circuit de cuyro vermell.

En la cuyna

Primo, una caldera patita.

Item, dues paellas, una de ferro, altre de aram.

Item, dos asts de ferro, un gran, altre patit.

Item, un morter de pedra ab dos boxos de fust.

Item, VII plats de terra.

Item, dos gavadals de fust.

Item, dos librells de terra.

Item, VI scudelles e III gresols de terra.

Item, VI tellados de fust.

Item, III culleres de fust.

In posse sancti marthini et de valle Granellensium
Pudore die martis octavo mensis Augusti Anno Domini
M^o CC^o LX° III° m^o

Translatum Inventario ffato de bonis Venerabilis Francisci blaur q^o doctoris
doctus de hanc ballena que inventa fuerunt In domo Rectorie a eccl^{ia}
belle Granellensium ubi S^{us} defunctus dimidita eiat sibi omnes mo^o
traherbar p^o Johanne^m blaur patrem et manumissorem S^{us} defuncti et
etiam ubi p^ocuratoris et avocis aliorum manumissorum ip^o q^o Venerabilis
Francisci blaur n^o debent esse officii prestantibus

En la cap. Sta. Retoria de la Egleja de la Inhabila de
Granellas en Sabirane. Lo dia Defuncto vni Saones ffor arrenda
ner de aquella fouen trobades les segs segments

En la Enxada

Primo un par de molis de ny guoveias Ja e: dues roveses de forma
Item un poal de roncá for
Item un par de ny guoveias
Item duas arugamans
Item un parbell de per
Item un ranell de fons e lo for
Item un ventall de palma vni de guo de vell

En la cunya

Primo una raldera parra
Item dues pacllas una de ferro altre de aiam
Item dos asts de ferro un gran altre parra

El document - Foli inicial (AHPB)

- Item, III olles e III cassoles de terra.
- Item, III cobertores de terra.
- Item, III satrys de vidra, un gran e dos mitgenses.
- Item, una copa de terra.

En lo seller

- Primo, una pastera ab sos peus.
- Item, un sedas de serres e una scaleta per pessar farina.
- Item, una tela per la post de pestar.
- Item, dues tovalles blanques, de poca valor.
- Item, huns axugamans ab listes de coto blaves.
- Item, una post de pastar.
- Item, hun corter detras de carn salada e mig quarter devant molt entretellat.
- Item, hun sagi de porch.
- Item, una quinta e mitge de sago.
- Item, un flascó gran de vidra no cubert.
- Item, una bota de II somades e mige... hi un palm e mix de vi vermell del qual bevem.
- Item, dues ampolles e dos gots de vidra.
- Item, dos sacs de terna quartera, de poca valor tots.

En la cambre dels frares

- Primo, hun llit de sinc posts e dos bancs.
- Item, una màrfega ab palles.
- Item, un matelaf de canemas blau e sotane de lehonat.
- Item, hun trevesser de fustani matelafer.
- Item, una flessada de borres blanca ab listons vermells e verts.
- Item, hun llumaner ab culla de ferro.

En la cambre prop la maior

- Primo, en hun cofra qui es de la rectoria una jaqueta de mescla ja usade folrada de vebres.
- Item, dos parells de calses de dit defunt, un parell lehonades e altre negres, de poca valor.
- Item, sac de IIII corteres, de poca valor.
- Item, una lance de Xeres.
- Item, entorn una lliura de caneles de sera.

En la cambre maior hon dormia lo dit defunt.

- Primo, hun lit de V posts e dos capitels.
- Item, una marfega nova plena de palles.
- Item, un matelaf ab cuberta de fustani blanc ab sotane de canemas blanc.
- Item, hun trevesser ab listes blaves.
- Item, un parell de lensols de canem de III teles.
- Item, una flessada blanca ab listes vermelles.
- Item, una tela de li devant lo lit.
- Item, hun cubertor de bancal dolent.
- Item, dues capides.
- Item, hun bancal de dos calays al costat del lit, de poca valor. En la hun calax foren trobats dos sobra pallissos, o es hun nou, altre usat.

- Item, hun parell de lensols de IIII teles de li, unas stovalles blanques de X palms.
- Item, una tela per davant llit de canyem.
- Item, una camisa del dit defunt de li.
- Item, una cuberta de coxí e IIII mandils.
- Item, una tovayola de li.
- Item, una cabca ab letres e ha y un capell de li e un mandil. En l'altre calax un coxí de cap ab ca cuberta de li.
- Item, hun sobrepalliç de lli.
- Item, huns axugamans nous ab listes de coto blaves.
- Item, una camisa e uns panyos de lli, del dit defunt.
- Item, dos torca boques.
- Item, una cullera de argent patia.
- Item, un blanc de IIII petges, dolent.
- Item, hun canalobra e llumaner de coura.
- Item, una ampolla de vidra.
- Item, unes stanalles de ferro.
- Item, una plane, un pany, una baula e una barrina ab claus vells.
- Item, dos lensols de canyem de III teles.
- Item, dos borsaguins envessats.
- Item, hun broquer vell.
- Item, una gerra o alfabia de capacitat de II corteres.
- Item, un carner de canamas dolent.
- Item, una lance vigatana ab frange de seda vermella, blave, verda e groga.
- Item, hun day de armes.
- Item, hun llumaner ab culla de terra.
- Item, hun pitral e unes falces regnes de cuyro.
- Item, una cuberta de bacinet de cuyro.
- Item, II parells de sparons de poca valor.
- Item, un parell de lensols, 1 de canyem, altre de li, de IIII teles.
- Item, una garnatxa grisa de poca valor.
- Item, dues cadires de fust de barres plegadissa.
- Item, hun taulell cubert de drap de lana, blanc, per estudiar.
- Item, hun libre de dret decretals ab cuberta verda, quatre gafets e enleunat per cantons e per mix.
- Item, altre libre ab cuberta de post groga e vermella ab IIII gafets enlahonat ab launes per mix e per cantons de lauto intitulat *Instituciones Domini Justiniani*.
- Item, altre libre ab cubertes vermellesse grogues ab IIII gafets de paper antic *De Constitutions*

Usatges e altres coses.

- Item, altre libre ab posts e hun gafet antic intitulat *Decretalem domini Bonifacii octavi*, es en paper.
- Item, altre libre ab cubertes de fust ab gafet, es de paper antic e en romans, intitulat *Tractat dels Deu Manaments*.
- Item, altre libre ab cubertes de fust ab II gafets intitulat *Johannes Episcopus servus servorum Dei*, etc., es de pergamins.
- Item, altre libra ab cuberta de fust, en paper, intitulat *Prohemium libellus*.
- Item, hun libra en paper ab cuberta de pergami poc escrit, ab sumes.

Item, hun altre libra ab cuberta de engrut de pergami, de poca valor, intitulat *Incipit liber compendium humiles*.

Item, hun libre apellat *Saltiri* ab posts de fust, de poca valor.

Item, hun libra en paper ab cuberta de pergami, de moltes receptes, es de poca valor.

Item, una flauta de fust e altre de dues canyes.

Item, una barreta violada, de poca valor.

Item, una cugulla violada, molt usada.

Item, una tovayola de lli patita.

Item, IIII parells de guants, de poca valor.

Item, hun tinter de fust ab stisores taya plomes e plomes de scriure.

Item, IIII sisterns de paper scrits e tracten de pracmatiques, sentencies e constitutions.

Item, hun mirall ab dues llunes de ambre.

Item, hun foguer tot de ferro.

Item, una tovayola devant hun oratori e hun Crucifix e Nostra Dona ab sent Johan entorn del dit Crucifix, pintat en paper.

Lo Blat

Primo en summa segons era 'stat mesurat en lo pertiment del delma, llevades II corteres que lo dit defunt havia preses ans la partio, ere per tot LVIII corteres de forment abatudes les dues corteres e apres abatudes sis corteras que se'n porta feta la partio e III corteres, en forma son per tot XI corteres. Resten-ne compres lo del delma de sancta Maria qui eren IIII corteres

Item, hi ha mes III corteres de forment que son hagudes per parts d'en Steva Janer, de la Roca, qui es de la rectoria, forment IIIcorteres

Item, una quorterera que se ha haguda de cens d'en Blanc de Palou, forment I quarterera

Item, ordi per lo aventatge L quortereres e II quortereres de partio ab ço qui isque del delma de Sancta Maria e mitge de part d'en Janer, de la Roca LII quortereres e mitge

Item, mestay e speltos de partio del delma XXXIII corteres e mitge e d'en Steva Janer per parts que fa 1 quarterera, son per tot XXXIIII quortereres e mitge

Item, spelta de la partio del delma XI quortereres

Item, civada per partio del delma han-ne donat al bestiar qui es anat e vingut XXXquortereres

Item, faves, una cortera una quarterera

Item, erb ? mitge quarterera mitge cortera

Item, besses, mitge quarterera mitge cortera

Item, mill, entorn VI quortereres sis quortereres

Item, alls, IIII forcs IIII forcs

Item, sebes, entre grans e poques C Cent sebes

Item, entre siurons, pesols e favolins, mix corta

Hec enim bona et non alia invenimus in heredita [te] predicta protestantes quod si... de cetero aliqua alia bona in predicta hereditate invenire poterimus mox... eisdem inventarium faciemus. Actum et perfectum fuit presens inventarium quarta mensis septembris anno a Nativitate Domini millesimo CCCC sexagesimo quarto.

Testes huius rei sunt Johannes Ferrer et Bartholomeus Costa, scriptore Barchinone.

Translat del inventari fet dels bens del venerable mossen Francesc Blanc, Doctor en Decrets, quondam, dega del Valles.

Venerabili et discreto domino Bartholomeus Costa, Notario Barchinone.

Glossari

Abatudes: descomptades
aventatges: avantatge

Bacinet: peça de l'armadura que cobria el cap
bancal: caixa banc
barreta: cobricap
baula: pestell
borsaguins: borseguins, calçat que arriba més amunt del turmell, obert per davant i que s'a-
justa amb cordons
boxos: boixos, mà de morter
broquer: escut petit, bombat del mig

Cabca: capsa
calays, calax: calaix
caneles: candeles
capides: vels blancs que posaven al cap del nen després de batejar-lo
carn salada: cansalada
cogulla: hàbit de cor, de mànigues amples i llargues que vestien els frares de certs ordes
corta: quartà, mesura de grans, de valor variable segons les comarques
corter: quarter
corteres: quarteres, mesura d'àrids, de capacitat variable segons les comarques, però aproxi-
madament de 70 litres
culla: peça del gresol d'oli on es posa l'oli per cremar

Day: dall, arma blanca consistent en una fulla amb tall corbada en angle recte i posada al cap
d'un mànec llarg

Enlahonat, enleunat: recobert de metall
envessats: posats dins un envàs o capsa
erb: planta lleguminosa que fa uns grans semblants a les veves, però més petits

Favolins: faves més petites que les ordinàries, que serveixen per aliment de les bèsties de
càrrega
flascó: ampolleta de coll estret per tenir-hi líquids
flessada de borres: flassada de teixit groller de fibra curta de llana, cotó, etc.
foguer: fogó
fustani: fustany, drap de cotó

Garnatxa: vestit que arribava fins als talons, amb sobrecoll gran
gavadals: recipients de fusta de forma quadrangular usats generalment per rentar i, també,
per donar menjar als porcs.
gerb: planta gramínia semblant a càrritx, que antigament servia per fer garbells, sàrries i co-
fins

Hun: un

Isque: surti

Lance: llança

lehonats, lehonades: lleonats, de color semblant al del pèl del lleó

lensols: llençols

librells: gibrells, recipients de terrissa de poca alçaria per rentar els plats i altres usos.

listes: llistes, ratlles en la direcció de l'ordit del teixit

llumaner: llum de ganxo

llit de posts i bancs: el que té les posts sostingudes per banquetes de fusta o ferro

Mandils: davantals, peça de drap que s'usava com a davantal o tovallola

matelaf: matalàs

marfega: sac gros ple de palla que serveix de matalàs

mestay: mestall, mescla de blat i sègol o ordi

mitge, mix: mitja, mig

mitgenses: mitjancers, mitjans

mobra: moldre

Pastera: atuell de fusta rectangular que servia per treballar a mà la pasta i fer-ne pa

petges: peus d'un moble

plane: plana, eina, possiblement un ribot de fuster

pitral: corretja de l'ensellament que passa pel pit de les bèsties

poal de coura, sotil: galleda de coure per poar l'aigua del pou o d'una cisterna, de poc valor

post: peça de fusta més ampla que gruixuda, tauló prim.

Quarteres: quarteres

quarterons: quarterons, mesura de grans variable segons les comarques, amb oscil·lació entre un litre i un litre i mig

Regnes: les dues corretges de la brida amb què hom governa el cavall

romans: romanç, llengua vulgar, en aquest cas el català, en oposició a llatí

Sagi de porc: greix

sagó: segó, pell de blat mòlta

satrys: setrills

sedas de serres: teixit més o menys clar de cerres muntat en un cercol de fusta, que serveix per passar farina

scaleta de passar farina: encavellada rectangular sobre la qual van els sedassos de passar farina

sisterns de paper: conjunt de sis fulls de paper doblegats, formant un llibret

siurons: cigrons

sobrepalliç, sobrapallissos: vestidura blanca de lli, amb mànigues molt amples, llarga aproximadament fins a la cintura, que es posen els capellans en els serveis de culte

somades: càrrega d'un animal de bast; equival a 3 quintars

sotane: sotana, tela de baix de certes peces de roba de lli

sparons: esperons per a estimular el cavall

stanalles: estenalles, tenalles

spelta, speltos: espeltes, mena de blat de baixa qualitat
stisores: estisores, tisores
stovalles: estovalles, tovalles

Tellados: talladors, tros de fusta gros damunt el qual es posa la carn per tallar-la o trinxar-la
tayaplomes: tallaplomes, coltellet que s'emprava abans per tallar les plomes d'escriure
torca boques: tovallons
tovayola: tovallola
trevesser: coixí que agafa tota l'amplària d'un llit

Vebres: pells de castor
violada: morada clar

Notes

1. *Manuscrits en català anteriors a la impremta (1321-1474). Contribució al seu estudi*, a ANABAD, Barcelona, 1974, p. 89.
2. Jesús-Ernesto MARTINEZ-FERRANDO, *Pere de Portugal, "rei dels catalans", vist a través dels registres de la seva cancelleria*. Barcelona 1936.
3. Transcripció literal del document
4. Les definicions han estat extretes del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, d'ALCOVER-MOLL, i del *Diccionari General de la Llengua catalana*, de POMPEU FABRA.